

SZAKDOLGOZAT

Orsós Tamara
Gyógypedagógia szak

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Gyógypedagógia Szak

Az esélyteremtés új útjai

Belső konzulens: Demeter Gáborné
adjunktus

Készítette: **Orsós Tamara**
B95JQX
nappali tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet

Kaposvár
2023

Tartalom

1. Bevezetés	1
2. Kutatási eredmények, terepmunka	2
2. 1. Biztos Kezdet Gyerekház	2
2. 2. Tanoda	6
2. 3. Dobbantó Program – „Híd a munka világába”	10
2. 4. Arany János Tehetséggondozó Program (AJTP)	12
3. Interjúk kielemezése	16
3. 1. Interjú Schäfferné Horváth Eszterrel a Vadrózsa Biztos Kezdet Gyerekház vezetőjével.....	16
3. 2. Interjú Barna Bernadett-tel a Gilvánfai Nyitott Ház Tanoda vezetőjével	19
3. 3. Interjú Béresné Tímár Andreával, a Pécsi Leőwey Klára Gimnázium Arany János Tehetséggondozó Program programfelelősével	23
4. Összegzés	28
5. Irodalomjegyzék	31
Interjúkérdések	33
Hipotézisek	35

1. Bevezetés

A témám: az esélyteremtés új útjai. A mélyszegénységben élők iránti érdeklődésem befolyásolta a szakdolgozat témájának megválasztását, és a tanulmányaim során megszerzett tudás inspirált. Dolgozatomban olyan programokat szeretnék bemutatni, amelyek kulcsszerepet játszanak a társadalmi esélyegyenlőség megvalósításában.

A Biztos Kezdet Program a koragyermekkori fejlődést állítja középpontba. A program a nélkülözésben élő gyermekeknek és családjaik számára nyújt támogatást. A szegénység újratemelődésekének ciklusának megtörését célozza azáltal, hogy a fejlődéshez a legkorábbi életkorban megfelelő környezetet biztosít. Emellett megalapozza a sikeres iskolai pályafutást. A tanoda fő célja a lemorzsolódás csökkentése. A Dobbantó Program a végzettség nélküli iskolaelhagyást próbálja megakadályozni. Az általános iskolát el nem végzőknek, de a 16. életévüket betöltött tanulóknak biztosítja az alapkompétencia fejlesztését, valamint szakmatanulást. Az Arany János Tehetséggondozó Programba az általános iskolák 8. osztályos tanulói jelentkezhetnek. Célja a tanulók sikeres középfokú iskolai előrehaladásának komplex támogatása.

Fontosnak tartom, hogy a szakdolgozatom ne csupán elméletet tartalmazzon, ennek érdekében szakértői interjút készítettem Scháfferné Horváth Eszterrel, a Vadrózsa Biztos Kezdet Gyerekház vezetőjével, Barna Bernadett-tel a Gilvánfai Nyitott Ház Tanoda vezetőjével és Bérésné Tímár Andreával, aki a Pécsi Leőwey Klára Gimnázium Arany János Tehetséggondozó Program programfelelőse.

A dolgozatomat kettő, nagyobb fő részre tagoltam. Az első nagyobb részben, a programokkal kapcsolatos információkat, aminek tudatában vagyok, vagy amiket a források által szereztem, kívánom bemutatni. A második részben foglalnak helyet az interjúk.

Szakdolgozatomban négy hipotézist szeretnék megvizsgálni. Első hipotézisem, hogy minél hátrányosabb helyzetű gyerekekről és családjáról van szó, annál inkább felértékelődik a Biztos Kezdet Gyerekház hatása. Második hipotézisem szerint a diákok a tanodaprogram hatására pozitív irányba fejlődnek és kevésbé morzsolódnak le. Harmadik hipotézisem feltételezi, hogy a Dobbantó Programban a személyes tapasztalatszerzés elősegíti a hosszú távú beilleszkedést a munka világába. Végül a negyedik hipotézisem szerint, azok a hátrányos helyzetű tanulók, akik az Arany János Tehetséggondozó Programban tanulnak, ők nagyobb eséllyel tanulnak tovább érettségit követően felsőoktatásban, mint azok a hátrányos helyzetű tanulók, akik nem vesznek részt a programban. Fontosnak tartom, hogy átfogó képet alkossak a programokról és a mélyszegénységről, szakdolgozatomat ennek tudatában kívánom bemutatni.

2. Kutatási eredmények, terepmunka

Először a Biztos Kezdet programot szeretném bemutatni, hiszen a gyerekeknek a legkorábbi életszakaszban lehetőségük nyílik a képességeik fejlesztésére. Bemutatom, hogy kiknek és hogyan segítenek, milyen céllal és tevékenységek által, hogy miért fontos a szülőkkel való kapcsolat. Arról is lesz szó, hogy hol hozhatnak létre gyerekházakat, milyen a munkarend, a személyi- és tárgyi feltétele.

*1. kép
Biztos Kezdet Gyerekház*

Letöltve innen: https://babafalva.hu/wp-content/uploads/2018/04/20180411_2_biztos_kezdet2.jpg (2023. 04. 12.)

2. 1. Biztos Kezdet Gyerekház

A program alap gondolata a képességek kibontakoztatásának biztosítása és az esélyek megteremtése. Lehetőséget ad a hátrányos élethelyzetből induló gyerekeknek a problémafelismerésre, a korai fejlesztésre, hozzájárulva a hátrányok mérsékléséhez. A Gyermekotthon küldetése egy olyan gyermek- és családbarát szolgáltatási környezet megteremtése, amely a szülők partnerkapcsolata és aktív közreműködése mellett egyenlő esélyeket biztosít a kisgyermekek veleszületett képességeinek fejlesztésére.¹

A program családtámogatáson alapul, a szülők együttműködése nélkül nem valósítható meg. A szülőkkel való együttműködés alapelve szerint a szülő a gyermek elsődleges tanítója. A szülői aktív részvétel, a velük való értelmes együttműködés, a szülői kompetenciák megerősítése, és szükség esetén a további szolgáltatásokhoz való hozzájutás segítése a program fontos elemei. A szakemberek segítenek megerősíteni a szülők szerepét és képességeit. A fiatal anyák tanulhatnak a szülői nevelésről és a házimunkáról, valamint higiéniai tanácsokat kaphatnak. Ennek érdekében a szülőknek együtt kell működniük a különböző szakemberekkel (orvos,

¹ Koscsóné Kolkopf Judit: Biztos Kezdet Gyerekház program. In: Gyermeknevelés. 2015. 3. évf. 2. szám. 15 p.

védőnő, gyermekintézmények gondozói, pedagógusai, szociális szakemberek), hogy sikerüljön megtörni a gyerekek hátrányos helyzetének körforgását. Ugyanakkor a gyermek fejlődését veszélyeztető tényezők megelőzése vagy kezelése csak szakemberek összefogásával lehet igazán eredményes. A gyermekek egészséges fejlődése érdekében a szakemberek igyekeznek a szülők felé közvetíteni a rendszeres napirend, egészséges életmód (pihenés, alvás és ébrenlét ritmusa, szabadlevegőn mozgás, napfény, öltöztetés, személyi higiénia, lelki egészségvédelem) fontosságát.²

Mindemellett a szakemberek segítenek a szülőknek az ügyintézésben, űrlapok kitöltésében, önéletrajzok és motivációs levelek írásában, álláskeresésben és otthonteremtési támogatásban. Lehetőségük van az igényeknek megfelelő számítógép- és internethasználatra is.³

A szülői készségek és ismeretek többféle módon fejleszthetők: védőnői, orvosi, egészségügyi tanácsadással, tájékoztatással, gyakorlati útmutatással, képzéssel, szülői kompetenciák fejlesztésével, napi egyéni és csoportos beszélgetések szülői, étkeztetési, ápolási, egészségügyi és fejlesztési kérdésekről. A szülő-gyerek fórumokon a szülők találkozhatnak szakemberekkel: ápolónőkkel, gyógypedagógusokkal, zenetanárokkal, pszichológusokkal, gyermekorvosokkal, táplálkozási szakértőkkel, gyermekirodalmi tanácsadókkal.⁴

A Biztos Kezdet Gyermekház célja, hogy támogassa a szociokulturális hátrányokkal küszködő, elsősorban a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermekek egészséges fejlődését, a fejlődési elmaradások kompenzálását, a szülői kompetenciák megerősítését, társadalmi alkalmazkodás elősegítését. Középtávú céljai az óvodai és iskolaérettség növelése, a beiskolázási arányok növelése, a lemorzsolódás csökkentése, és a bukások számának csökkentése. Hosszú távú cél, hogy országos szinten is megteremtsék a gyermek- és családbarát szolgáltatási környezetet, esélyegyenlőséget biztosítva a kisgyermekek veleszületett képességeinek kibontakozásához, valamint a minél korábbi bölcsődei és óvodai, és zökkenőmentes iskolakezdés érdekében.⁵

A program létrehozása olyan területen indokolt, ahol magas a munkanélküliek aránya, a szociális és más szolgáltatások nehezen érhetőek el, alacsony színvonalúak vagy hiányoznak.

² Danis I., Farkas M., Herczog M., Szilvási L. (szerk.): A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei. Bp.: kiadó, 2011. A magyarországi Biztos Kezdet Program. 15p.

³ Danis I., Farkas M., Herczog M., Szilvási L. (szerk.): A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei. Bp.: kiadó, 2011. A magyarországi Biztos Kezdet Program. 15p.

⁴ Danis I., Farkas M., Herczog M., Szilvási L. (szerk.): A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei. Bp.: kiadó, 2011. A magyarországi Biztos Kezdet Program. 15p.

⁵ Danis I., Farkas M., Herczog M., Szilvási L. (szerk.): A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei. Bp.: kiadó, 2011. A magyarországi Biztos Kezdet Program. 15p.

A területi célzás alapelve azt jelenti, hogy a Program elsődleges célcsoportját a hátrányos helyzetű kistérségekben, valamint a települési szegregátumokban élő családok jelentik.⁶

„A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermeknek joga van ahhoz, hogy fokozott segítséget kapjon a fejlődését hátráltató körülmények leküzdéséhez és esélyeinek növeléséhez” (Gyvt. 6. § (2a)).

A Biztos Kezdet Gyerekház nyújtotta szolgáltatást rendszeresen igénybe vevő gyermekek legalább felének rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermeknek kell lennie, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermekek legalább felének egyben hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűnek is kell minősülnie, vagy a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben kell élnie. A Program célzottságának alapelve szerint a szakembereknek törekedniük kell arra, hogy a nagy hátránnyal induló kisgyerekek kerüljenek a fókuszba, hiszen a Program mindenki számára nyitott. Az életkori alapelv szerint a Program fókuszában a gyerekek 7 éves korukig állnak, különösen 5 éves korukig. A gyerekházak az év minden munkanapján, az év minden hónapjában délelőtti órákban legalább napi 4 óra időtartamban vannak nyitva.⁷

Szükség van a programra, mivel a földrajzi szegregáció súlyosbítja a szegénység okozta problémákat azáltal, hogy a nagyvárosi kistépüléseken, illetve a szegény, sőt távoli területeken társadalmi hátrányok halmozódnak fel. Egy másik fontos érv, hogy a családsegítő rendszerek a kistépüléseken működnek a legkevésbé, így a gyermekek nem jutnak jól strukturált szolgáltatásokhoz.⁸ Nem hagyható figyelmen kívül az a tény sem, hogy a gyermek optimális fejlődését gazdasági vagy pszichés depriváció, esetleg alacsony iskolai végzettség befolyásolja. A korai fejlesztés fontos azoknak a gyermekeknek, akik fejlődési fogyatékossággal születnek, vagy környezeti okokból visszamaradnak, késnek vagy éretlenek.⁹

A heti és havi programterv tudatosan igazodik a feltárt hiányosságokhoz és a gyermek fejlettségi szintjéhez, a gyermek testi-lelki fejlődésének minden aspektusát érintve a mindennapi foglalkozások során. A heti rendszerességgel, előre megtervezett órák biztosítják a rendszerességet és a kiszámíthatóságot. A Gyermekotthon napirendjét úgy alakították ki, hogy lehetővé tegye a folyamatos bekapcsolódást.¹⁰

⁶ Koscsóné Kolkopf Judit: Biztos Kezdet Gyerekház program. In: Gyermeknevelés. 2015. 3. évf. 2. szám. 15 p.

⁷ 40/2018. (XII. 4.) EMMI rendelet a gyermekek esélynövelő szolgáltatásainak szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

⁸ Koscsóné Kolkopf Judit: Biztos Kezdet Gyerekház program. In: Gyermeknevelés. 2015. 3. évf. 2. szám. 15 p.

⁹ TAMOP 5.1.1/09/1 A Biztos Kezdet Program és a Gyerekházak leírása

¹⁰ TAMOP 5.1.1/09/1 A Biztos Kezdet Program és a Gyerekházak leírása

A Biztos Kezdet Gyerekháznak szolgáltatásként biztosítani kell:

- a szakemberek felkeresik a szociokulturális hátrányokkal küzdő családokat, ösztönzik őket arra, hogy vegyék igénybe a Biztos Kezdet Gyerekház szolgáltatásait,
- állapotfelmérést végeznek minden gyermek esetében, a foglalkozások által a képességek kibontakoztatása történik, valamint a kísértkeztetés is adott,
- a szülők a gyermekeikkel vesznek részt a foglalkozásokon,
- a szülők személyiség- és kompetenciafejlesztése a gyermekneveléshez, a háztartásvezetéshez szükséges ismeretek átadásán keresztül történik¹¹

Biztos Kezdet Gyerekházak létrejöttének folyamata

Először egy pályázó csapatot hoznak létre, majd felméri a helyzetet és az igényeket. A tervezést követően megalakítanak egy irányító csoportot, melynek tagjai lehetnek: szervezetek (önkormányzat, gyermekjóléti, bölcsődében, óvodában vagy más oktatási intézményben dolgozók), közösségek (szülői csoportok, szakmai stúdiók stb.), magánszemélyek (szakemberek, szülők, önkéntesek).

A Gyerekházak önálló családi házban, vagy egy épületrészben kialakított tér, ahol biztosítani lehet egy nagyobb termet a gyerekekkel és a szülőkkel való együttlétek számára, egy kisebb szoba pedig az irodai tevékenységre és a szülőkkel folytatott beszélgetésekre szolgál. Minden Gyerekház rendelkezik fürdőszobával és melegítő konyhával, valamint kertkapcsolattal. Gyermekházakban a szülők igénybe vehetnek mosakodási és fürdési lehetőséget.¹²

¹¹ Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása EFOP-1.4-15-2016-00001 Szakmai ajánlás a Biztos Kezdet Szolgáltatás működtetésére

¹² TAMOP 5.1.1/09/1 A Biztos Kezdet Program és a Gyerekházak leírása

2. 2. Tanoda

A Biztos Kezdet Gyerekház megalapozhatja a sikeres iskolai pályafutást. Azonban az iskolai elvárások nem igazodnak továbbra sem megfelelően a gyerekek ismereteihez. A tanoda szerepe emiatt létfontosságú a társadalom leszakadó csoportja számára. A továbbiakban bemutatom, hogy milyen céljai és alapelvei vannak, ki a célcsoport, milyen tevékenységek érhetőek el.

A gyermekek sikeres iskolai pályafutását meghatározó mértékben befolyásolja az a társadalmi-gazdasági háttér, amelyben családjá él. A hátrányos helyzetű vagy halmozottan hátrányos helyzetű családokból származó gyerekek gyakran nehezen alkalmazkodnak az iskolai elvárásokhoz, mert más típusú ismeretekkel rendelkeznek, ismereteik eltérnek az iskola által feltételezettől. Szóbeli készségeik fejletlenek, gyakran egyszerűsített nyelvi kóddal kommunikálnak, mivel szókincsük is szűk, így az elvont fogalmakat annál kevésbé értik.¹³

A gyerekek nem jutnak hozzá azokhoz az ingerekhez és tapasztalatokhoz, amelyre tanulmányaikat alapozhatják. Ezek a gyerekek könnyen beleeshetnek a kudarc csapdájába, aminek következtében évismétlőkké válhatnak, túlkorosodnak, majd képzettség nélkül kerülhetnek ki az oktatási rendszerből. Az iskolákban nem minden esetben veszik jól figyelembe az egyéni szükségleteket, hiszen sem a tanterv, sem a követelményrendszer, sem pedig a tanítási módszerek nem veszik figyelembe azokat a hatásokat, amelyekben a gyermekek növekednek.¹⁴

A tanoda egy esélyteremtő program, amely kompenzálja a gyengeségeket. Fő célja az iskolai lemorzsolódás csökkentése. Szerves része a korrepetálás, a tehetséggondozás és a szabadidős programok megszervezése a hátrányos helyzetű gyerekek számára.¹⁵

A tanoda program azon tanulók támogatására jött létre, akiknek a családjá vagy az iskolája önmagában nem tud megfelelő feltételeket biztosítani a sikeres tanulmányi előremenetéhez és a továbbtanuláshoz. A cél a lemorzsolódás megelőzése, a középiskolások esetében a sikeres érettségi vizsgák, piacképes szakképesítés megszerzése, valamint a felsőoktatási intézményekben való továbbtanulás elősegítése.¹⁶

A tanoda egyik kiemelt feladata a pályaaorientáció, így megakadályozva a lemorzsolódást. A következő tevékenységek sorolhatóak ide: szakmabemutató, pályaaorientációs napok,

¹³ Farkas Ágnes – Rácz Andrea – Szabolcsi Julianna: Gyermekvédelem és az iskola

¹⁴ Farkas Ágnes – Rácz Andrea – Szabolcsi Julianna: Gyermekvédelem és az iskola

¹⁵ TÁMOP 3.3.5 Tanoda programok támogatása

¹⁶ Másodközlés, eredetileg megjelent: Baráth Szabolcs (2015): Integráció és tanoda. Taní-tani Online, 2015. 05.11.

iskolalátogatások, korábbi tanodás diákok előadása, középfokú és felsőfokú oktatási intézmények, roma szakkollégiumok látogatása.¹⁷

Olyan helyeken jött létre, ahol nagyobb arányban található a társadalom leszakadó csoportja.¹⁸ A komplex személyiségfejlődést tartja szem előtt, ami azért jelentős, mert a közoktatásban résztvevő hátrányos helyzetű és roma tanulók sajátos szükségleteihez a közoktatás kevésbé alkalmazkodik.¹⁹

Célcsoportja a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő vagy hátrányos helyzetű, vagy halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és fiatal felnőttek.²⁰

A TÁMOP 3.3.5 „Tanoda programok támogatása” című kiadvány fő célja a halmozottan hátrányos helyzetű, roma, valamint a gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló és a migráns tanulók iskolai lemorzsolódásának csökkentése és továbbtanulási lehetőségeik megerősítése (érettségit adó középiskolában és lehetőleg felsőoktatásban történő továbbtanulás) volt. Számukra elősegíti a szociokulturális hátrányok kompenzálását, a tanulmányok folytatását, a társadalomba való sikeres beilleszkedést, az életpálya-tervezést és a szabadidő hasznos eltöltését.²¹ A tanodát rendszeresen igénybe vevők legalább hetven százalékának rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülőnek, nevelésbe vett gyermeknek vagy utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttnek kell lennie, ezen belül a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők legalább felének egyúttal hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűnek is kell minősülnie.²²

Az iskolai akadályok áthidalása azért kap nagy szerepet, mert a kedvezőtlen szociokulturális tanulók többsége az átlagosnál gyengébben teljesít az iskolában. A tanoda az iskolától független, azonban a gyerekek érdekei miatt szorosan együttműködnek. A tanoda nem a hagyományos iskolai tantárgyi rendszerben működik, hanem a tanulók egyéni fejlettsége, szükségletei határozzák meg a fejlesztendő területeket.²³

A szolgáltatást rendszeresen igénybe vevők részére a tanodának szolgáltatásként biztosítania kell:

- tanulásukat, továbbtanulásukat, pályaválasztásukat és karrierépítésüket elősegítő szakmai szolgáltatások,

¹⁷ EFOP-3.1.7-16-2016-00001 „Esélyteremtés a köznevelésben” Tanodai tapasztalatok (2015–2019) 52 p.

¹⁸ Másodközlés, eredetileg megjelent: Baráth Szabolcs (2015): Integráció és tanoda. Taní-tani Online, 2015. 05.11.

¹⁹ Fejes József Balázs: Mire jó a tanoda? In: Esély. 2014. 26. évf. 4. sz. 28. p.

²⁰ Esélyteremtés a köznevelésben EFOP-3.1.7. Szakmai ajánlás a tanoda szolgáltatás működtetésére 5-6. p.

²¹ Fejes József Balázs: Mire jó a tanoda? In: Esély. 2014. 26. évf. 4. sz. 28. p.

²² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

²³ Új Széchenyi terv Tanoda program sztenderd

- olyan programok, amelyek megakadályozzák őket az iskolai lemorzsolódásban,
- évente méréseket végeznek személyes fejlődésük nyomon követésére,
- sport- vagy kulturális programok szervezése tanodán kívül
- családlátogatás
- családi közösségi programok
- nyitott tanodai programok szervezése a lakossággal való megismerkedés érdekében²⁴

Mindemellett nyári táborokat is szervezhetnek a tanodát rendszeresen igénybe vevők számára. Helyszínt biztosíthat a településen működő gyermekjóléti és nevelési-oktatási intézmények dolgozói számára rendezett szakmai műhelyeknek. Szünidőikben az étkeztetés is történhet az intézményben.²⁵

A tanoda szolgáltatási idejének heti átlagban el kell érnie a húsz órát, hetente legalább négy napon szolgáltatást kell nyújtania. Történhet hétvégén, iskolai szünetekben és kötelező tanórai és egyéb foglalkozásokon kívül.²⁶

A tanoda programok eredményessége

Az intézmények eredményességeiről nincsenek átfogó információk, inkább a lemorzsolódás mértékét és a továbbtanulási arányt vizsgálják. A rendelkezésre álló adatok nem adnak pontos képet a tanodák eredményességéről, ugyanakkor a foglalkozások szükségességét alátámasztják. Csupán három jelentősebb hazai kutatás készült. Az Educatio Kht. 2008-as kutatásában a tanodaprogramban résztvevő gyerekek szülei kerültek fókuszba. Többek között vizsgálták a szülői elégedettség mértékét, a képzési igényeket és a tanoda életébe való bevonásuk fogadtatását. Úgyszintén 2008-ban a TÁRKI-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt. vizsgálta a tanoda működését, tevékenységét, a szülőkkel való együttműködést és a diákok elvárásait. A harmadik vizsgálat a Roma Oktatási Alap 2012/2013-ban megvalósított tanoda monitoring-program keretében 19 tanodában folyó munkát követték figyelemmel. A vizsgálat a tanulók kompetenciájának tesztelésén és a tanodák tevékenységén alapult.²⁷

²⁴ Farkas Ágnes – Rácz Andrea – Szabolcsi Julianna: Gyermekvédelem és az iskola

²⁵ Farkas Ágnes – Rácz Andrea – Szabolcsi Julianna: Gyermekvédelem és az iskola

²⁶ 40/2018. (XII. 4.) EMMI rendelet a gyermekek esélytővelő szolgáltatásainak szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

²⁷ Bihari Ildikó – Csoba Judit: „Az iskolán túl...” A tanodák szerepe a hátrányos helyzetű tanulók társadalmi integrációjában. In: Metszetek. 2018. 7. évf. 2. sz. 14-17 p.

Gilvánfai Nyitott Ház Tanoda

Gilvánfát többségében beás cigányok lakják, egyike Magyarország legszegényebb településeinek. Az itt lévő tanoda feladata a hátránykompenzáció. A gyerekek Magyarmecskére járnak iskolába. Gilvánfán 2008 óta működik tanoda program.²⁸

²⁸ Bozsik Viola: Gilvánfai fák. In: Új pedagógiai szemle. 2015. 65. évf. 9-10. sz. 95 p.

2. 3. Dobbantó Program – „Híd a munka világába”

A lemorzsolódás csökkentését célozza a tanoda mellett a Dobbantó Program is. Ebben a fejezetben a második esély iskoláját szeretném megismertetni. Bemutatom a célcsoportot és a program jellemző jegyeit.

A korai iskolaelhagyás, a lemorzsolódás csökkentése kiemelt része a programnak, hiszen a szakképzettséggel nem rendelkező fiatalok munkaerő-piaci esélyei rendkívül rosszak. A program célzott támogatást ad a szociálisan hátrányos helyzetű lakosság, különösen az ilyen családokból az iskolába érkező gyerekek számára. Ennek amiatt van jelentősége, mert a hátrányos helyzetű fiatal családjában hosszabb ideje munkanélküliek lehetnek a szülők, így nem tudnak megfelelően tájékozódni a munka világáról. Külső munkahelyi megfigyelések által szélesebb és valóságos képet kapjanak a szakmákról.²⁹

A program célja a felzárkózás, visszailleszkedés támogatása, tudatos és tervszerű átvezetés a munka világába. Ennek érdekében a szakmákat sokoldalúan és életszerűen ismertetik meg.³⁰

A célcsoportot a 16. életévet betöltött fiatalok (augusztus 31-ig) képezik, akik nem rendelkeznek alapfokú iskolai végzettséggel, akik hagyományos iskolai keretek között gyengén teljesítenek és akik rövid idő alatt szeretnék szakmai végzettséghez jutni. A képzés ideje két év, a második év a műhelyiskolában. A műhelyiskola-program elvégzésekor részzszakmai végzettséget és alapfokú iskolai végzettséget kap a tanuló. Így az iskolából hosszú távon foglalkoztatható fiatalok lépnek be a munka világába. Tehát a munkára való felkészítés tudatosan történik az iskolában.³¹

A társadalmi egyenlőtlenség igen jelentősen befolyásolja a szakma választást. A Dobbantó programban résztvevő fiatalok a munka világába kilépve várhatóan manuális, nehéz munkát fognak végezni. Az iskolai évek alatt a learning-by-doing megközelítés kerül előtérbe (munkahelyek), hiszen a rövid ideig tartó munkatapasztalat-szerzés fontos része a megelőzésnek, így elkerülve, hogy a veszélyeztetett fiatalok lemorzsolódjanak. A program azért is kiemelkedően fontos, mivel a fiatalok sikeres társadalmi integrációját segíti elő.³²

²⁹ Dobbantó Esély az esélytelenségben FSZK

³⁰ Dobbantó Esély az esélytelenségben FSZK

³¹ Kovács Anikó – Katona Nóra: „Híd a munka világába” a Dobbantóban. In: Új Pedagógiai Szemle. 2010. 60. évf. 10-12. sz. 15 p.

³² Kovács Anikó – Katona Nóra: „Híd a munka világába” a Dobbantóban. In: Új Pedagógiai Szemle. 2010. 60. évf. 10-12. sz. 15 p.

A rendszeres iskolába járástól elszokott, érdeklődésüket nehezen fenntartó fiatalok számára változatosságot jelentenek az iskolán kívüli látogatások, kapcsolatok kialakítására is van lehetőség. Minden tanuló egyéni, a saját képességeinek megfelelő fejlesztést kap a mentor tanár közreműködése által. A mentorok és a pedagógusok team-ben dolgoznak. Az együttműködések széles hálója veszi körül a tanulókat, az iskola személyzete mellett a külső kapcsolatok – vállalatok, vállalkozások – képezik a tanulókat. A program ideje alatt a tanuló szakképzési ösztöndíjra jogosult.³³

A Baranya Megyei SZC Angster József Szakképző Iskola és Szakiskola tervezett részs szakmái: szakácssegéd, lakástextil-készítő, hegesztő, szobafestő

A program az eltérő térségi igényekhez (munkaerő-piaci igények) alkalmazkodik.³⁴

³³ Kovács Anikó – Katona Nóra: „Híd a munka világába” a Dobbantóban. In: Új Pedagógiai Szemle. 2010. 60. évf. 10-12. sz. 15 p.

³⁴ Baranya Megyei SZC Angster József szakképző iskola és szakiskola <https://angsterpecs.hu>

2. 4. Arany János Tehetséggondozó Program (AJTP)

Az Arany János Tehetséggondozó Program szerepe hosszútávon nagy szereppel bír, hiszen azt a célt szolgálja, hogy a fiatalok hasznos tagjai legyenek majd a társadalomnak. Megismertetem, hogy mit kínál a program, kik jelentkezhetnek, milyen feltételek mellett, illetve a program hatékonyságát is alátámasztom hatásvizsgálatokkal.

A program létrehozását indokolta az a felismerés, hogy a kistélepülésekről származó diákok kis arányban jutnak be az egyetemekre (Andrásfalvy Bertalan). 2000-ben indította el a Kormány a programot. Ekkor az 5000 fő alatti településen élő tanulók jelentkezését várták, hiszen a települési hátrányokkal küzdő tanulók támogatása került előtérbe.³⁵ Ma a programba azok a 8. évfolyamos tanulók jelentkezhetnek, akik rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülnek, gyermekvédelmi szakellátás, gyermekjóléti szolgálat javaslata alapján rászorult, hátrányos helyzet, szüleik alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, munkanélküliek. A programba való bekerüléshez legalább az egyik feltételnek teljesülnie kell.³⁶

A program célja a tehetséges diákok továbbtanulásának elősegítése, sikeres érettségit követően felsőoktatásba való juttatása, hiszen gimnáziumi képzésből nagyobb eséllyel kerülnek be a diákok a felsőoktatásba.³⁷

A tanulók nyelvvizsgát szerezhettek, elsősorban angol nyelvből, ECDL (nemzetközi számítástechnikai) bizonyítványt kaphatnak informatikából és a gépjármű-vezetői jogosítványt is sikeres forgalmi vizsgát követően.³⁸

Az program öt éves, az előkészítő év célja az esetleges hátrányok kompenzálása, az addig megszerzett ismeretek elmélyítése. Nagy hangsúly kerül az idegen nyelvi és a számítástechnikai képzésre (emelt óraszám), emellett önismereti, személyiség- és képességfejlesztő, kommunikációs és tanulás-módszertani programokban vesznek részt. A további évek tananyaga megegyezik az általános gimnázium anyagával.³⁹

³⁵ EFOP-3.4.1- 15-2015-00009 Fehérvári Anikó, Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban

³⁶ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 39., 40. vagy 53. §

³⁷ Csengődi Sándor, Derényi András, Fehérvári Anikó, Galántai Júlia, Kállai Gabriella, Szemerszki Marianna: Tehetséggondozó programok. Bp.: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2015. Az Arany János Program tanulóinak eredményessége. 20-48. p.

³⁸ Csengődi Sándor, Derényi András, Fehérvári Anikó, Galántai Júlia, Kállai Gabriella, Szemerszki Marianna: Tehetséggondozó programok. Bp.: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2015. Az Arany János Program tanulóinak eredményessége. 20-48. p.

³⁹ Iskola után – iskola előtt, online pályaválasztási kiadvány a 2022-2023. tanévre 126-127. p.

A kollégiumi elhelyezés minden tanuló számára kötelező. A Program része havonta egy kollégiumi hétvége, amikor sportfoglalkozásokat szerveznek, részt vesznek kulturális eseményeken (múzeum). A kollégiumban egyéni fejlesztési és tanulási terveket készítenek minden tanuló számára, a szilenciumok alatt megvalósul a differenciált tanulásszervezés, folyamatos mérés-értékelés zajlik, amely visszajelzést ad a tanulók fejlődéséről. Ennek érdekében a családdal itt is szorosan együttműködnek.⁴⁰

Fontos szerepet kapnak a kulturális és szabadidős programok. Minden évben szerveznek egy hosszabb tanulmányi kirándulást is. Az alsóbb évfolyamokon a környék megismerése történik, később az ország különböző tájaira utaznak, majd a határon túli, távolabbi kirándulások következnek.⁴¹

A program hozzájárul a tanulók étkezéséhez, utazási költségeihez. A program tanulói tanulmányi eredményüktől függően ösztöndíjban is részesülnek.⁴²

A Pécsi Leőwey Klára Gimnázium egyik évfolyama az Arany János Tehetséggondozó Program.

AJTP-hatásvizsgálat

AJTP-hatásvizsgálat, 2005

Az első vizsgálat 2005-ben történt, az elsőként a programba felvett diákok ekkor végezték el a gimnáziumot. A vizsgálatban a tanulók szociális helyzetének feltárására irányult, melyben érvényesül a hátrányos helyzet, illetve szeretnék volna megtudni, hogy az öt év során milyen eredményeket tudnak felmutatni a tanulók a tanulmányaik terén. Az eredmények alapján elmondható, hogy egy-egy város elitgimnáziumi tanulóihoz képest a program tanulói hátrányosabb helyzetben vannak, a települési hátrány is jellemző, azonban többségük nem a leghátrányosabb csoportból került ki.

A társadalmi helyzetüket tekintve a kistelepülési hátrány a leggyakoribb tényező, csonka- vagy éppen nagy családban élnek, az apa és az anya alacsony iskolázottsága elenyésző mértékben fordul elő, munkanélküliség még kevésbé. Mindez háttérben az áll, hogy csak 2003 után került előtérbe a kistelepülési hátrány mellett meglévő egyéb hátrányok. Ekkor még nem sikerült jól bevonítani a programba a roma, cigány tanulókat. Meggyőződtek abban, hogy a programba bevont tanulók kimagasló eredményeket tudnak felmutatni. Az első végzett osztály érettségi átlaga 4,4. Az érettségizett tanulók 97%-a jelentkezett felsőoktatásba, 82%-ot fel is

⁴⁰ EFOP-3.4.1- 15-2015-00009 Fehérvári Anikó, Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban

⁴¹ Iskola után – iskola előtt, online pályaválasztási kiadvány a 2022-2023. tanévre 125. p.

⁴² 204/2020. (V. 14.) Korm. rendelet az Arany János Programok megvalósítását szolgáló támogatás és ösztöndíj-támogatás rendjéről és feltételeiről

vettek. A kutatás eredményei arra is rámutattak, hogy magas a körükben a lemorzsolódási arány. Ennek indoka lehet, hogy nem tudtak megfelelni a követelményeknek, vagy a kötelező kollégiumot nem tudták megszokni, esetleg komoly párkapcsolatuk lett.⁴³

AJTP-hatásvizsgálat, 2008-2009

Két kérdés köré szerveződött a vizsgálat: 1. a program elérte-e a célját, 2. mi jellemzi az állami források felhasználását. Az iskolák igazgatói szerint a program továbbra is sikeresnek mondható, azonban a pénzfelhasználás tökéletesítését és a szakmai tartalom változtatását is lényegesnek tartották.

A kiválasztás során valóban a szociális hátránnyal rendelkező tanulók kerültek a program fókuszába. Kiderült, hogy a különböző mérések hasznosítása kevésbé történik meg, illetve a tanárok egynegyede készít csupán fejlesztési terveket. A tanulóknak kihívást jelentett, hogy különböző családi problémákkal küzdő társukkal találkoztak. Érettségi előtt a diákok 90%-a rendelkezett ECDL-vizsgával és volt jogosítványa is, és háromnegyedüknek volt nyelvvizsgálója. A program sikerességét továbbá az a tény is alátámasztja, hogy a tanulók 91%-a felsőoktatásban szeretett volna továbbtanulni. Azonban problémát jelentett, hogy a tanulók a település önkormányzatától nem kaptak anyagi támogatást. A lemorzsolódás leginkább a tanulási problémák miatt adódott, mindezt nehezítette a családtól való elszakadás a kötelező kollégium miatt.⁴⁴

Az AJKP és AJKSZP tanulói körének, valamint az AJTP, AJKP és AJKSZP programok elért céljainak vizsgálata, 2015

Az AJKP és az AJSZKP esetében korábban nem történt vizsgálat, amely a célcsoport feltárására és a célok elérésére vonatkozott. A vizsgálat középpontjában a motiváció, a szülői támogatás és az eredményesség összefüggéseinek feltárása állt.

A programokba ténylegesen a rászoruló tanulók kerültek. Mindhárom programban alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek a szülők. Az AJKP-ben a diákok több, mint egyharmadát, az AJKSZP-ben közel egyharmadát tették ki a roma, cigány tanulók. A vizsgálat érzékelte, hogy akiknek a továbbtanulásuk tudatos választás alapján történt, valamint a tanulás-hoz pozitív attitűddel rendelkeztek, ők hosszútávon is kitartottak a tanulás mellett. A tanulók egynegyede a programok hiánya esetében nem érettségig adó intézményben folytatta volna a

⁴³ EFOP-3.4.1- 15-2015-00009 Fehérvári Anikó, Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban

⁴⁴ EFOP-3.4.1- 15-2015-00009 Fehérvári Anikó, Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban

tanulmányait. A roma tanulók nagyobb hatást tulajdonítottak a továbbtanulási esélyek vonatkozásában programnak.⁴⁵

Tanulói eredményesség vizsgálata és pályakövetés

2009-ben a 10. évfolyam kompetenciamérése során beazonosították az AJ tanulókat. Matematikából és szövegértésből országos átlag felett teljesítettek a tanulók, jobb átlaguk lett, mint a 4 évfolyamos gimnázium tanulóinak.

Fehérvári Anikó 2015-ös kutatásában az AJTP-ban végzett tanulók pályakövetése került középpontba. Célja volt, hogy megtudja milyen pályákat választanak a tanulók érettségit követően. A kutatás eredményei rámutattak, hogy a program nélkül valószínűsíthetően szakképzésben tanultak volna tovább a tanulók. Sokak a programot a karrierépítésük egyik fázisaként írták le. Illetve szembetűnő volt az is, hogy a fiatalok magasabb iskolai végzettséget szereztek, mint szüleik.⁴⁶

⁴⁵ EFOP-3.4.1- 15-2015-00009 Fehérvári Anikó, Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban

⁴⁶ EFOP-3.4.1- 15-2015-00009 Fehérvári Anikó, Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban

3. Interjúk kielemezése

3. 1. Interjú Schäfferné Horváth Eszterrel a Vadrózsa Biztos Kezdet Gyerekház vezetőjével

Az interjúalanyom alapvégzettsége szociális munkás, körülbelül 20 éve dolgozik a pályán. Az elején kamaszokkal dolgozott egy munkaerőpiaci pályázatban, ahol az volt a cél, hogy az iskolából kieső fiatalokat segítsék a tanulásban, és szerezzenek egy szakmát. A későbbiekben a Forrás szakiskolában volt szociális munkás. Az iskola jellegzetessége az volt, hogy felzárkóztató képzéseket tartott azoknak a fiataloknak, akik nem tudták a 8 osztályt befejezni, de már eltanácsolták őket az általános iskolából. Ebben az iskolában pincér és szakács képzés volt elérhető. Egyben történt a felzárkóztató képzés és a szakiskolai képzés is. Ekkor jött az a lehetőség, hogy intézményi szociális munkásként 11 bölcsőde szociális munkása legyen. Gyerekvédelmi feladatokat látott el, illetve a rászoruló családoknak segített szociális területen, vagy ha a bölcsőde vagy a szülő jelzett. Itt dolgozott 3 éve, amikor újabb lehetősége nyílt arra, hogy vezetőként dolgozzon (a biztos kezdet gyerekház és a kisgyermekház szociális intézményekhez tartozik).

Arra a kérdésemre, hogy mi indokolta a Gyermekház létrehozását azt válaszolta, hogy keleti városrész társadalmi összetétele. A környék szegregációval veszélyeztetett, az adottságok, a lehetőségek, amik ezeknek a családoknak adottak, azok teszik indokolttá. Nem nagyon tudnak ezek a szülők máshova menni.

30 olyan család van, aki jár a gyerekházba, ebből nem mindegyik jár rendszeresen. A rendszeres járó azt jelenti, a nyitvatartási napok 35%-ában a család jelen van. A rendszeresen járók 10-12 család. Nem minden hónapban ugyanazok a rendszeresen járók. Minden gyermekháznál ez más, a település lakosságától függ hogyan állapítják meg. Nekik 10 rendszeres járónak kell lenni, és 50 %-ának rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre kell részesülnie és azon belül is hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűnek kell lenni.

Ketten dolgoznak a gyerekházban, egy munkatárs és egy munkavezető. A vezetőnek 8 órás státusza van, a munkatárs 6 órás munkaviszonyban dolgozik. 8 órától délig vannak nyitva a családoknak. A szülők nagyon együttműködőek. Egymást buzdítják, ismerősöket hoznak el, ajánlják a gyerekházat. Délelőtt a családokkal dolgoznak. Ebédet nem adnak, reggelit és tízórait biztosítanak. Az ételeket a családokkal közösen készítik el. A meleg ebédre és a pihenésre hazamennek a családok.

A rendeletben a kötelezőnek megfelelően vannak az eszközeik. Van egy iroda, itt van lehetőség bármilyen személyes beszélgetésre, segítenek nekik hivatalos ügyintézésben, a számítógépet használhatják, önéletrajzot írnak, segítenek munkát keresni. Van egy fürdőszoba, amit közösen használnak, kismosdóval. A konyha és a szoba egybenyílik. A fürdőszobát a családok nem használják, ruhákat se mosnak.

Heti terv: Minden napra van valamilyen tematikus tevékenységük. Minden hétköznap 8-9 óráig szabadjáték van, majd 9-10 óráig tízórai. Hétfőn zenés, énekes foglalkozást tartanak, hangszerekkel és dalokkal ismerkednek meg. Kedden mozgásfejlesztő torna van, szenzomotoros készséget és nagymozgást fejlesztenek. Szerdán 10 órától kézműves foglalkozáson vehetnek részt a gyermekek, ahol finommotoros nagymozgások fejlesztése történik. Csütörtökön baba-mama torna van, mondókás, énekes mozgásfejlesztő torna, gyógypedagógus jelenléte mellett. Péteken pedig kézműves foglalkozást tartanak, majd szülőcsoportos foglalkozásokat. A heti terv egy sorvezető, nyilvánvalóan attól függően, hogy hány gyerek van, éppen milyen kedvük van, mi a korösszetétel, így tud változni.

A heti tervben a gyerekekre irányuló szolgáltatások vannak. Vannak kisgyermek megfigyelések, szakemberek is látogatják a gyerekházat: pszichológus, gyógypedagógus, ők is a gyerekeket figyelik meg. A pszichológus szülő csoportot is vezet. Ezeket havi rendszerességgel tartják, mindig valami olyan témában, ami aktuálisan érinti őket (összel: betegségek megelőzése, testvérféltékenység, hiszti, szobatisztaság, karácsonykor programtervezés, szünidő helyes eltöltése). Vannak közösségi rendezvényeik is, ezek inkább a családokra vonatkoznak: születésnap ünneplése, bábszínház, cirkusz, gyereknap, kirándulás. Minden hónapban van ilyen.

Egy leszakadó vagy szegregált közegben rizikó tényező lehet. A szülők nevelési ismeretei változóak, mindenkinek van olyan ismerete, ami formálásra szorul, kipróbálhatna mást. Ez nem egy kritikus közeg, ők nem tesznek semmit rosszul, csak maximum megpróbálja más-hogy azt a szülő, ami nem vált be neki, kipróbálja, hogy azt, hogy csinálhatná máshogyan. Olyan nagyon kimagaslóan rosszat nem tudott megfogalmazni az interjúalanyom. Ami leginkább gyakori probléma az a telefonhasználat és a tv. Elhanyagoló vagy bántalmazó közeg nincs. Viszont előfordult már, hogy a gyámhivatal kötelezte a családot, hogy járjon a gyerekházba. Vannak a szegényebb és alulszocializált családok, és vannak a normális, rendezettebb családok. Nagyon jó hatással vannak egymásra. Mintát tudnak adni, sarkalatos kiugró vagy nevelési szokás nincs.

Arra a kérdésemre, hogy az utóbbi években a gyermekek közül hány fő volt SNI, illetve valamilyen fogyatékossgal rendelkező, azt válaszolta, hogy nagyon nehéz kiszűrni a rendszeresen járók között is. A beszédelakadás gyakran előfordul. Volt egy kisfiú, akit azért nem

küldtek el szakértőibe mert olyan szinten volt elhanyagolva és alultáplálva, hogy inkább annak volt tudható a megkésett fejlődése. Vártak fél évet, a gyermek bekerült bölcsődébe, és akkor lett elküldve vizsgálatokra.

A pénzügyi keretekre vonatkozó kérdésekre azt a választ kaptam, hogy van egy fix normatíva. Nem gyerekekre van lebontva, a gyerekház a működésre kapja. Ez egy pályázat, 2 évente kell meghosszabbítani. 9 millió körül van az összeg, ebből kell a munkabérüket és a programokat, szolgáltatásokat fedezni.

3. 2. Interjú Barna Bernadett-tel a Gilvánfai Nyitott Ház Tanoda vezetőjével

Az ormánsági kistérségben található Gilvánfa. A lakosság jórésze 8 általános iskolai osztályt végzett, vagy annál is kevesebbet. Alapvetően hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkoznak. Nagyon rossz körülményeket láttam, amikor a tanodához sétáltam. A gyerekek életkora nagyon változó, gyakorlatilag az általános iskolás alsós korosztálytól kezdve a középiskolásokig foglalkoznak velük.

Interjúalanyom ötödik éve dolgozik a tanodában, előtte tizenhét évet építőipari középiskolában tanított. Főállásban alkalmaznak még matek-fizika szakos kolléganőt, illetve heti két alkalommal földrajz-történelem szakos volt AJTP-s férfi is segíti a gyerekeket a tantárgyi fejlesztésekben.

A tanoda alapelvei közé sorolható a tanulmányi támogatás, az identitásfejlesztés. A külsős programok által a társas viselkedés szabályait is el tudják sajátítani a gyerekek. Mindemellett a társadalmi integrációra való törekvést segíti az elfogadó pedagógiai attitűd.

A részvétel önkéntes, aki beiratkozott már, attól elvárják, hogy megjelenjenek rendszeresen. A szülőkkel is rendszeresen tartják a kapcsolatot. A tanodába jelenleg 25 főre kapnak támogatást, rajtuk kívül van még 5 tanuló, aki beiratkozott. A napi jelenlét attól függ, hogy kollégista vagy nem kollégista a gyermek. A legfiatalabb beiratkozott tanuló harmadik osztályos. A célcsoport eddig a hetedikes, nyolcadikos és középiskolás tanulók voltak. Mára a kisebbekkel is foglalkoznak, hivatalosan felvehetik őket. Minden gyerekre egyénileg szabott fejlesztési terv készült, amikor beléptek a tanodába. Péntekenként nyitott napjuk van, amikor bárki jöhet, aki nem tanodás is (egy klubdélután féle). Felsőoktatásba járó személy nem lehet tanodás, mivel a középiskoláig támogatja csak a magyar állam fejkvótával. A tanoda tanúsítvánnyal rendelkezik, ugyanolyan intézmény, mint az iskola. A kormányhivatal ellenőrzi őket szakmailag, az államkincstár a pénzügyi gazdálkodásukat és számos szakmai minősítési feltételnek meg kell felelniük.

A tanodának kiemelkedő szerepe van. A komplex személyiségfejlesztésen túl, szaktárgyi felkészítés miatt járnak a gyerekek a tanodába. A tanulmányi fejlesztés kis csoportokban, illetve egyénileg történik. Emellett külső programokat is szerveznek nekik. A közlekedés nehezített, naponta három busz jár, vonat egyáltalán nem közlekedik. A távoktatás során növekedett a tanodák szerepe és fontossága. Nagyon sokaknak nem volt eszköze, vagy egy családban három iskolás volt egy telefonra. Ilyen esetben igyekeztek mindenkire odafigyelni, ügyeletet tartani, eszközt kiadni, megszervezni, hogy a magánszemélyek adományai elkerüljenek az emberekhez. A közösség összetartásában is nagy szerepe van a tanodának. Többször előfordul, hogy

már nem tanodás korú kis felnőttek, főképp pénteken hangszeren zenélnek a társaikkal. A tanoda gyakorlatilag mindenkinek nyitott, a nem tanodásoknak általános iskola 2. osztályától, de elmennek az utánkövetésig is. Télen a közösségi helyek közül csak ez van fűtve. Az említett tevékenységek mellett szoktak önéletrajzot is írni, iratokat fénymásolni.

30 beiratkozottból 16-an középiskolások. A pályaaorientáció részeként olyan szakmák felé próbálják terelni őket, amelyek hiányszakmának számítanak. Több gyakorlati hely alkalmazta félállásban őket. Egyikük felsőfokú szakképzésbe jár, a fogászati asszisztentst végzi. A többiek: kőműves, szakács, van 2 gimnazista – Leőwey-s (AJTP), 3 érettségis rendőr, informatikus, elektrotechnikus, mezőgazdasági gépész, közgazdasági szakközepes, mentőtiszt. Összességében elmondható, hogy kevesebben morzsolódnak, jobbak a tanulmányi eredmények.

A tanoda fizeti a kollégiumi díjakat, az összes bejárónak a napi díjat, jelenleg ez napi 600 Ft.

Két kiemelkedő eredményt is fel tudnak mutatni. Egy fiú a kőbányai jazz iskolába jár, felvették a Zeneakadémiára. Tehát ha ezt befejezi, akkor ott folytatja a tanulmányait. Egy másik fiút, aki tavaly befejezte a tanodai pályafutását, felvették a Szegedi Tudományegyetem Orvostudományi Karának egyik kutatócsoportjába, mint vegyésztechnikust. A gyerekek elmondása alapján az online oktatásban nem lett volna meg a szakma vagy az érettségi a tanoda támogatása nélkül, mert annyira eszköztelenek és gyakorlattalanok voltak, hogy szükséges volt, hogy valaki összefogja őket. Tehát ez az időszak a gyerekek és a tanoda alkalmazottai között egy nagy összjáték volt.

Az iskolával folyamatosan tartják a kapcsolatot. Meghívják félévi és évvégi értekezletre, esetmegbeszélést tartanak, valamikor ide jön ki a védőnő, igazgatónő, gyerekjólétis. Jól működő team-munka nélkül ez másképp nem megy. Az általános iskolásoknál a tanodában dolgozó szakemberek és a pedagógusok között sokkal több egyeztetés történik az iskolai tananyagot illetően. A tanoda kollégái tudják nagyon jól, hogy a gyerekeknek milyen szinten, mit kell tanulniuk. A gyerekek általában úgy jönnek segítséget kérni, hogy hozzák a könyvet, füzetet. Sokszor megkérik a pedagógusok a tanoda szakembereit, hogy például javítóvizsgára, félévi dolgozatra vagy szóbeli osztályozó vizsgára segítsék a gyerekek felkészülését. Ilyenkor kiküldik a tananyagot, hogy üljenek le vele és vegyék át. Ilyen szempontból partnernek tekintik őket. A szakemberek ismerik a gyerekek családjait és életkörülményeit. Vannak családi napjaik is, amikor a gyerekek a családjaikkal érkeznek a rendezvényekre.

A tanodán kívüli integráció is megvalósul. Minden évben van természettudományos táboruk, amelynek nagy az érdeklődési köre. Folyamatosan együttműködnek a pécsi evangélikus szakkollégiummal. Nekik kötelező visszajárni cigány közösségbe önkénteskedni. Legutóbb egy

biológia-kémia szakos végzős fiút kaptak, aki hihetetlen kísérletekkel kápráztatta el a gyerekeket. Volt egy asztrológiás projekt is, amelyet a földrajz-történelem szakos kolléga koordinált.

A tanoda hozzájárul a hátrányos helyzetű gyerekek és a többségi társadalom közti szakadék lecsökkentéséhez. A külsős programokon való részvétel segíti a gyerekeket a helyes viselkedés elsajátításában (színház, mozi, étterem). Van náluk e-tanoda program. A tanuló vállalja, hogy heti kétszer 1 órát egy budapesti mentor diákkal tanul online. Biztosítanak internet-hozzáférést és ipad-et. Tehát a pesti gimnazistákat összehozzák a tanoda tanulóival. Ehhez mindig megnézik év elején, hogy kinek milyen fejlesztésre van szüksége. Illetve a digitális készségeket is erősítik.

2. kép
Gilvánfai Nyitott Ház Tanoda

Letöltve innen: https://szmca.hu/sites/default/files/2021-01/gilvanfa_magyarmecske_2013_005.jpg (2023. 04. 12.)

3. kép
Számítógépek

Fotó: saját kép

4. kép
Közösségi programok

Letöltve innen: <https://www.eszph.hu/sites/default/files/2019-12/bogracsozas.jpg> (2023. 04. 12.)

3. 3. Interjú Béresné Tímár Andreával, a Pécsi Leőwey Klára Gimnázium Arany János Tehetséggondozó Program programfelelőseivel

Az AJTP programfelelőseinek készített interjú során, a kérdéseim arra irányultak, hogy jobb belátást nyerjek a programba, hogy megtudjam kik jelentkezhetnek a programba, miket biztosítanak a tanulóknak, és hogy lássam mekkora arányban figyelhető meg a lemorzsolódás általánosságban, illetve a COVID hatására.

Az interjú alanyom 2003 óta dolgozik a Pécsi Leőwey Klára Gimnáziumban. Szaktanárként dolgozott először az AJTP-s tanulókkal, angolt tanított nekik, 2012-ben programfelelős lett. Azóta minden osztályban tanít angolt, és tanulásmódszertant is.

A program indításának gondolata Andrásfalvy Bertalan művelődésügyi miniszter hatására vált indokolttá, aki egy kutatásban kimutatta, hogy a felsőoktatási intézményekben 2% körül van a kistelepülésekről származók aránya. Világossá vált, hogy kell valamit tenni az esélynövelés érdekében, hiszen közöttük is lehetnek olyan gyerekek, akik alkalmasak felsőfokú továbbtanulásra. A programnak köszönhetően a gyerekek bekerülhetnek egy városi neves gimnáziumba, ahol a tanulmányaikat egy érettségivel zárják le, majd egyetemeken és főiskolákon tudnak továbbtanulni.

A programba azok a 8.osztályos tanulók jelentkezhetnek, akik valamilyen ok miatt hátrányos helyzetűek (a szülők alapfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek, ha a szülők állásuk részeként voltak nyilvántartva a pályázat beadását megelőző 16 hónapból 12-ben), gyermekvédelmi támogatásra jogosultak, vagy a lakóhelyük kedvezményezett településnek számít (hátrányos helyzetű térség). A harmadik lehetőség, hogy a gyerekjóléti szolgálat javaslata alapján is kerül be a diák ebbe a programba. Az utóbbi években több olyan diáknak is lehetőséget nyújt ez a program, akik nem biztos, hogy rendelkeznek hátrányos helyzetű igazolással, de maga a térség, ahonnan jönnek, az annak számít. Tehát a körülményeik igen, de papírjuk nincsen róla. A jelentkezés pályázati űrlapok kitöltésével történik, amelyeket az oktatas.hu oldalról lehet letölteni.

A program azokat a gyerekeket várja elsősorban, akik megfelelő szellemi környezetbe kerülve tovább szeretnék fejleszteni a már általános iskolában felfedezett művészeti, sportági vagy tantárgyi tehetséget. Vannak olyanok, akik az iskolában kezdenek el valamivel foglalkozni, és abban lesznek jobbak, mint az átlag. Mellette vannak különböző mérések, amiket használnak. Vannak pszichológiai mérések és tanulásmódszertani órán elvégzett olyan mérések, amelyek egy kicsit visszajelzést adnak a diáknak és a tanároknak is arról, hogy ki milyen irányba érdemes fejleszteni. A kollégiumnak is van egy kollégiumi bejövő mérés csomagja,

amely alapján próbálják a tehetségeket beazonosítani. Ha valakiről kiderül és van hozzá hajlandósága, akkor támogatóként próbálnak segíteni. Egyéni utak bejárásaként összehozhatják a fiatalokat olyan szervezetekkel, emberekkel, akik segíteni tudnak neki nekik.

Annak érdekében, hogy minél több szociálisan sérülékeny fiatal kerülhessen a program vonzáskörébe a területileg közel álló iskolákkal együttműködő kapcsolatot alakítottak ki. Van egy beiskolázás program, amelyet úgy hívnak, hogy Arany Esély Program. Erre a programra már az általános iskolák 6-7. osztályos diákjait várják, a kollégiumban megpróbálják megmutatni, hogy miről szól az AJTP. Tehát már a felső tagozatban elindul a toborzás. A 20. évforduló tiszteletére partnerintézményi címet adtak, azoknak az általános iskoláknak, akik a legaktívabb partnereik voltak abban, hogy diákokat küldtek a programba, méghozzá olyan diákokat, akik le is érettségiztek. Járnak hozzájuk továbbtanulási fórumokra, a visszajáró diákok mutatják be a programot, minden évben tartanak nyílt napot is. Emellett van egy 4-5 napos nyári tábor is a megye 7. osztályos tanulóinak, ami kifejezetten arra szolgál, hogy még jobban megismerjék hosszabb időn keresztül a programot. Olyan tanulókat várnak, akik tehetségesek, és ebbe a programba nagyjából jogosultak lehetnek. Nem osztályok jönnek ide, hanem iskolánként gyerekek a megyéből. Volt, amikor 4-5 iskolából voltak itt a gyerekek, volt, amikor 8-10 helyről. Az utolsó tábor 36 fős volt. A már meglevő diákok szervezik a tábort, tanári koordináció mellett. A szabályozó dokumentumokban le van fektetve, hogy milyen feltételek mellett kerülhet egy gyerek a programba, de megállapítható, hogy magas a hátrányos helyzetű, vagy halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok aránya, a gimnázium más tagozatán tanulókhöz képest.

A kommunikációs képességek terén jelentkező hátrányok a legjelentősebbek, a nyelvi kommunikációtól az idegen nyelven történő kommunikáción át a számítógépes kommunikációig. Az AJTP lehetőséget kínál a fiataloknak, hogy a hozott hátrányokat leküzdjék, ennek meg alapozására szolgál az előkészítő év. Segítséget kínál a B-kategóriás járművezetői engedély és a középfokú államileg elismert nyelvvizsga térítésmentes megszerzéséhez. A mostani 12. évfolyamból öt diáknak már 11. osztályban megvolt a középfokú nyelvvizsgálója, 12. osztályban már felsőfokú nyelvvizsgára mennek többen is, most 6 diák, az osztály $\frac{1}{4}$ megy felsőfokúra. A második idegen nyelvből általában csak 12. év végén jutnak el olyan szintre, hogy megszerezzék a nyelvvizsgát. A németesek a DSD vizsgát tesznek. A digitális kultúra tantárgy keretén belül elkezdnek az ECDL vizsgára készülni, és a modulvizsgákat letenni. Minden tanuló a hét sikeres modul megszerzése után ECDL számítástechnikai bizonyítványt kap. Ingyenes kulturális programokon vesznek részt a tanulók, bel- és külföldi kirándulásokat szerveznek. Interjúalanyom elmondása szerint nagyon nehéz ebben a gazdasági helyzetben egy fix keretből ugyanazokat a dolgokat biztosítani a gyerekeknek, miközben a keret most már 10 éve nem változik.

Az idei tanévtől kerül bevezetésre az ösztöndíjrendszer, amelyet a diákok a tanulmányaik alapján kapnak. 40 ezer Ft-ig terjedhet a havi összeg. A bejövő évfolyam első félévben havi 15 ezret kap havonta, a felsőbb évfolyamon a bizonyítványaik alapján, 4 egész fölött 20 ezer, 4,3 fölött 30 ezer, 4,5 fölött 40 ezer Ft havonta. Ezt az összeget a tanulók szabadon felhasználhatják. Minden tanuló számára kötelező a kollégium, amelyet ingyenesen vehetnek igénybe. Ennek azért van nagy szerepe, mivel folyamatos tanári felügyelet és szaktárgyi segítséget kapnak a tanulók nem csak az iskolában, de a kollégiumban is.

Az AJTP kiemelt célkitűzése a tehetséggondozás mellett a hátránykompenzáció. A személyiségfejlesztésen keresztül a gyerekek jobban megismerik saját magukat, a saját képességeiket, egy olyan tudásra is szert tehessenek, amivel minimum egy érettségit le tudnak tenni és utána pedig diplomát szerezhhetnek. Így tulajdonképpen magasabb szintű hozzájárulást tudnak tenni az államnak létehez pl. gazdasági szempontból és a társadalmi szempontokat nézve is.

A program alapelvei: A hátrányos helyzetű térségből származó diákoknak esélyt teremtenek. Tulajdonképpen ez egy esélyteremtő felzárkóztató program egyben és mellette pedig azokkal a tudásokkal és élményekkel, ismeretekkel felruházzák a diákokat, amelyekkel a felnőtt életben diplomásként meg tudják állni a helyüket. Ezért vannak azok a kiegészítő elemei a programnak, mint pl. a számítógépes jogosítvány letétele, a megfelelő nyelvtudás – nyelvvizsgák megléte, jogosítvány. Mellette azok a kirándulások, amelyeket a kollégium bennmaradós hétvégéin, akár az iskolában együtt tesznek a diákok, olyan élményeket nyújtanak nekik, amelyekkel a világképük vagy a világban való mozgásuk tágu, és ezáltal a személyiségük fejlődhet.

Az előkészítő évben a tanulók egy szintre hozása történik a hiányosságok felmérése és pótlása által, annak érdekében, hogy a négy gimnáziumi évet jó eredménnyel tudják teljesíteni. Az előkészítő év tantárgyai: digitális kultúra, magyar, matek, természetismeret: kicsit komplexebb biológia, fizika, kémia előkészítő tantárgy, komplex humán ismeretek: történelem előkészítése, mindennapos testnevelés, tanulásmódszertan nagyobb óraszámban. Új tanulásmódszertani kerettanterv van. Első évben kapnak egy intenzív tanulásmódszertani alapozást, amit a későbbi tanulmányaikban kell tudni használniuk, a 2. évtől kezdve a 9. évfolyamon 7 heti váltásban 4 területen kiscsoportos foglalkozás folyik. A diák mindegyik csoportban részt vesz tanév során. 6-8 fő van egy csoportban, intenzíven tudnak 1,5 órában foglalkozni a diákokkal. Az első csoport egy magyar tanárnővel van, ők a drámákkal foglalkoznak (hogyan épül fel egy dráma, milyen drámai kellékek vannak, milyen eszközöket használ egy jó dráma, és írnak is egy drámát). A történelem szakos kolléganővel a középkori várost térképezik föl, ki is mennek az iskolából, megnézik Pécsen a középkori város maradványait, arról olvasgatnak, néznek filmet, makettet készítenek. Az iskolai szociális munkással egy empátia fejlesztő kurzus van. A

természettudományosok egy fenntarthatósági projektet néznek meg biológia, fizika iránnyal. Méréseket végeznek, hogy a mindennapokban hogyan lehet a fenntarthatóságot beépíteni, vagy kik azok, akik beépítik. Kísérleteznek, megfigyelnek, összehasonlítanak. Feltehetőleg itt ki fog alakulni egy irány, hogy ki melyik irányba, szeretne elmenni a tanulmányai során. 11. osztályban jön a fakultáció, amellyel meg tudják erősíteni a pályaválasztását, vagy a tehetséggondozását. Az előkészítő évben, hogy ne később derüljön ki, hogy nem tudja elvégezni az iskolát a diák, többféle mérést beépítettek. Vannak bemeneti mérések: matematika, magyar – mérik a diákokat, ugyanúgy év végén is matematikából és magyarból, plusz az idegen nyelvi mérés. Ebből a három mérésből, és a közbe levő tanév tapasztalataiból szokták azt javasolni az iskolaváltást annak, aki nem felel meg. A pandémia miatt az előkészítő évben, amikor pont a megalapozás történik, hogy utána tudják venni a gimnáziumi éveket, az ott nagyon sérült, szétesett a tanulók körül az addig felépített rendszer.

A digitális oktatásban úgy próbáltak meg segíteni a gyerekeknek első körben, hogy aki igényelte, és otthon megfelelő internet ellátottság volt, akkor az iskolából és a kollégiumból, de legfőképp a kollégiumból számítógépeket és tableteket juttattak el a gyerekeknek, hogy tudjanak csatlakozni az online órákhoz. Amikor lehetőség volt arra, hogy a kollégium újra kinyithasson, akkor azoknak a diákoknak, akiknek nagyon megoldhatatlan volt az otthoni körülmények miatt vagy az internet ellátottság miatt a tanulás, ők visszaköltözhettek a kollégiumba saját akaratukból, de volt, akit meg is kértek erre, mert nem fog tudni tanévet zárni így. A kollégiumba visszaköltözve a kollégiumi infrastruktúrát használták, azonban ott a wifi nem volt felkészülve arra, hogy 10-20-30 gyerek egyszerre az online oktatásban vegyen részt. Volt úgy, hogy egy géphez leültek 3-an, így tudtak valamennyire részt venni az online oktatásban.

A kapcsolat a szülőkkel nem volt mindig hatékony. A koronavírus-járvány miatti online oktatásban erősödött a kapcsolat, hiszen a szülők és a pedagógusok közös érdeke az volt, hogy a gyermek ne maradjon le a tananyag elsajátításában. A szülőkkel történő egyeztetések a hatékony munka szerves részévé váltak.

A programban egyénileg törődnek a gyerekekkel, számos önismereti kollégiumi foglalkozást szerveznek számukra. A program keretében sokkal nagyobb lehetőség nyílik arra, hogy az intézmények személyesen odafigyeljenek az egyes diákokra. Akik az online oktatásban leginkább érintettek voltak, ott 17-17 fős az osztály, a végzősök vannak 23-an, a 9. és 10. osztály 24-25 fős.

A lemorzsolódás megelőzése érdekében méréseket végeznek, amiből kiderülnek az esetleges tanulmányi problémák. Az iskolai szociális munkás, a pszichológus és az osztályfőnöki

órák mellett a csoportvezetői foglalkozások a kollégiumban mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a fiatalok sikeresen tudják venni a gimnáziumi évek akadályait.

A Tehetséggondozó Programban részt vevő diákok körülbelül négyötöd része valamilyen felsőoktatási intézményben tanul tovább. Több információjuk is van arról, hogy a náluk végzett diákok jellemzően milyen felsőoktatási képzéseken vesznek részt. A végzett fiatalok között van gépészmérnök, mérnökinformatikus, mentőtiszt, jogász, az idegennyelvi és a tanárképzés is népszerű, emellett a média, az idegennyelvi és a kommunikációs képzés is kedvelt.

4. Összegzés

Elsősorban a magyar szakirodalmat, gyermekvédelmi törvényeket, általam készített interjúkat, valamint a tanulmányaim során megszerzett ismereteket használtam fel. Az interjúk készítése során a saját szememmel láthattam az programok és az intézmények működését. Gilvánfa térségét megdöbbentő volt látnom, az utcán szabadon jártak a nagyobb testű kutyák, sokan munkanélküliek, rosszak az életkörülményeik.

Szakedolgozatom elején bemutatom röviden, miért ezt a témát választottam és hogyan tervezem felépíteni a dolgozatomat. Törekedtem arra, hogy a korszerű szakirodalmakat vegyem alapul a törvények áttekintése mellett. Az elméleti összefoglaló első pontja a Biztos Kezdet Gyerekházról szól, ezt követi a Tanoda program bemutatása. A harmadik fejezetben a Dobbantó Programot ismertetem, végül az Arany János Tehetséggondozó Program témakörét fejtem ki.

A Biztos Kezdet Gyerekház a hátrányos élethelyzetű gyerekeknek biztosítja a korai fejlesztést. A program célja elsősorban az egészséges fejlődés támogatása és a fejlődési elmaradások kompenzálása. Hozzájárul az óvodai és iskolaérettég növeléséhez, így megteremtve a sikeres iskolai pályafutás alapfeltételeit. A Gyerekház létrehozása olyan területeken indokolt, ahol a szolgáltatások hiányoznak vagy nehezen érhetőek el, valamint a szülők foglalkozás nélküliek. A gyerekek különösen 5 éves korig kerülnek a program fókuszába. Munkanapokon délelőtt vannak nyitva. Az interjúalanyom elmondta, hogy a fürdőszobát nem használják a családok, a mosási és a tisztálkodási lehetőséget sem veszik igénybe. A Vadrózsa Biztos Kezdet Gyerekház heti terve igazodik a helyi sajátosságokhoz, így tartanak zenés, énekes foglalkozásokat, mozgásfejlesztő tornát, kézműves foglalkozásokat, baba-mama tornát, mondókás, énekes mozgásfejlesztő tornát, szülőcsoportos foglalkozásokat. A szülőknek nincs kimagaslóan rossz nevelési ismerete, rendkívüli fontossággal bír mégis például, hogy közösen készítik el a tízórait. A szülőcsoportos foglalkozásokon bővebb információt kapnak a helyes hozzátáplálás elkezdéséről, a digitális eszközök túlzott használatának hátrányairól.

Az első hipotézisem szerint minél hátrányosabb helyzetű csoportról van szó, annál inkább felértékelődik a Biztos Kezdet Gyerekház hatása. A Gyerekház valóban számos lehetőséget biztosít a hátrányos élethelyzetből induló gyerekek lemaradásainak mérséklésére. A gyerekek egészséges fejlődése érdekében számos szakember hatékony együttműködése is megvalósul. Fontos, hogy a program által a gyerekek is hozzájuthatnak jól strukturált szolgáltatásokhoz, amik inkább városokban lennének elérhetőek.

A tanoda meghatározó szereppel bír a gyengeségek kompenzálásában, a lemorzsolódás csökkentésében. A program hozzájárul a sikeres továbbtanuláshoz, a piacképes szakképesítés megszerzéséhez is. A társadalmi integrációra való törekvés részét képezi a komplex

személyiségfejlesztés, a szaktárgyi felkészítések, illetve a szabadidős programok is. A Gilvánfai Nyitott Ház Tanodában e-tanoda program is működik, a tanodás tanuló heti 1 órát egy budapesti mentor diákkal tanul online. Interjúalanyom elmondása szerint a célcsoport a hetedikes, nyolcadikos és középiskolás tanulók képezik, jelenleg a legfiatalabb beiratkozott tanuló harmadik osztályos. A tanoda szerepe különösen a távoktatás ideje alatt mutatkozott meg. A gyerekek egy ilyen támogató háttér nélkül nem tudták volna sikeresen teljesíteni az iskolai tanévet. A pályorientáció részeként olyan szakmák felé próbálják őket terelni, amely hiányszakmának számítanak (mentőtiszt, kőműves, rendőr, mezőgazdasági gépész).

A második hipotézisem is igazolást nyert, miszerint a diákok a tanodaprogram hatására pozitív irányba fejlődnek, és kevésbé morzsolódnak le. Gilvánfán megtapasztaltam, hogy a tanoda fejlesztő hatása jelentős hatású azon tanulók esetében, akiknek kedvezőtlenek az otthoni tanulási körülményei. A szülők alacsony iskolázottságúak, többen munkanélküliek, számítógéppel vagy éppen internettel kevesen rendelkeznek. Így ebben a térségben ténylegesen nagy szerepe van a gyerekháznak és a tanodának. A folyamatos fejlődés észrevehető a gyerekeken. Apróbb dolgokra is felfigyeltem, például csúnya szavakat egyáltalán nem használhatnak a tanoda falain belül, egymást meg kell hallgatniuk, tiszteletben próbálják tartani egymást a tanulás során is. Ilyenkor például kevésbé hangoskodnak. Az elmondottak alapján a legnagyobb fejlődés a diákok attitűdjének változásában történt. Motiváltabbak, fegyelmezettebbek és szorgalmasabbak lettek, erősödött az önbizalmuk. Változás tapasztalható a szókincsük terén, tiszteletudóbbak a felnőttekkel szemben, és a konfliktuskezelés is hatékonyabb lett. A lemorzsolódást is megelőzi, erre láthattunk példát a pandémia ideje alatt is, hiszen egy erős támogató háttér nélkül eszközeik sem lettek volna, másrészt a tananyagot nem tudták volna egyedül elsajátítani.

A Dobbantó Program a lemorzsolódás csökkentését és a korai iskolaelhagyás megelőzését célozza. A célcsoportot a 16. életévüket augusztus 31-ig betöltött fiatalok képezik, akiknek nincs általános iskolai végzettségük, és szakmai végzettséghez szeretnének hozzájutni. A műhelyiskola-program által a fiatalok munkatapasztalatot szereznek, így hozzájárul a sikeres társadalmi integrációhoz. Ilyen szakma lehet a szakácssegéd, szobafestő, lakástextil-készítő, hegesztő.

A harmadik hipotézisem szerint a Dobbantó Programban a személyes tapasztalatszerzés elősegíti a hosszú távú beilleszkedést a munka világába. Igazolást nyert az állítás, hiszen a Dobbantó Programban megfelelő gyakorlati oktatásban részesülnek a tanulók, amivel később el tudnak helyezkedni a munkaerőpiacon. Számos tanuló esetén a gyakorlati hely ajánlott fel álláslehetőséget.

Az Arany János Tehetséggondozó Program célja a diákok továbbtanulásának elősegítése, érettségi után felsőoktatásba való juttatása. A programba a 8. osztályos tanulók jelentkezhetnek, akik valamilyen ok miatt hátrányos helyzetűek. A tanulók számára kötelező a kollégium, ahol szaktárgyi segítséget is kapnak. A bemutatott hatásvizsgálatok alátámasztják, hogy a program tanulói kimagasló tanulmányi eredményeket értek el a végzős évfolyamon. Érettségi előtt megszerezték az ECDL-vizsgát, a jogosítványt és a nyelvvizsgát is. A tanulók többsége felsőoktatásba folytatta tovább a tanulmányait. A végzett tanulók között van gépészmérnök, mérnökinformatikus, jogász is.

Negyedik hipotézisemben azt feltételezem, hogy azok a hátrányos helyzetű tanulók, akik az Arany János Tehetséggondozó Programban tanulnak, ők nagyobb eséllyel tanulnak tovább érettségit követően felsőoktatásban, mint azok a hátrányos helyzetű tanulók, akik nem vesznek részt a programban. A kollégiumi személyiségfejlesztés, tantárgyi megsegítés, nyelvvizsgára való ingyenes felkészítés, jogosítvány, számítógépes vizsga megszerzése mind többlettámogatásnak mondható, amelyet nem kapnak meg azonos mértékben azok, akik nem tanulnak a programban. A hipotézisemet az is alátámasztja, hogy a tanulók a program hiányában inkább szakiskolába jelentkeztek volna.

Úgy gondolom, hogy sikerült egy átfogó képet kapnom, és adnom az esélyteremtő programokról. Akik ezt a szakdolgozatot olvassák, ők is megbizonyosodnak abban, hogy milyen nagy jelentőséggel bírnak a programok.

5. Irodalomjegyzék

- Baranya Megyei SZC Angster József szakképző iskola és szakiskola <https://angster-pecs.hu>
- Bihari Ildikó – Csoba Judit: „Az iskolán túl...” A tanodák szerepe a hátrányos helyzetű tanulók társadalmi integrációjában. In: Metszetek. 2018. 7. évf. 2. sz. 14-17 p. <https://bit.ly/3VgiygQ>
- Bozsik Viola: Gilvánfai fák. In: Új pedagógiai szemle. 2015. 65. évf. 9-10. sz. 95 p. https://folyoiratok.oh.gov.hu/sites/default/files/journals/upsz_2015_9-10_nyomdai.pdf
- Csengődi Sándor, Derényi András, Fehérvári Anikó, Galántai Júlia, Kállai Gabriella, Szemerszki Marianna: Tehetséggondozó programok. Bp.: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2015. Az Arany János Program tanulóinak eredményessége. 20-48. p. <https://mek.oszk.hu/15600/15692/15692.pdf>
- Danis I., Farkas M., Herczog M., Szilvási L. (szerk.): A génektől a társadalomig: a koragyermekkorai fejlődés szinterei. Bp.: kiadó, 2011. A magyarországi Biztos Kezdet Program. 15p. <https://mek.oszk.hu/14800/14803/14803.pdf>
- Dobbantó Esély az esélytelenségben FSZK https://fszk.hu/wp-content/uploads/2016/08/Dobbanto_eredmenyek_HU.pdf
- EFOP-3.1.7-16-2016-00001 „Esélyteremtés a köznevelésben” Tanodai tapasztalatok (2015–2019) https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/efop317/kiadv/EFOP317_Tanoda_Zarotanutmany_nyomdai_jav.pdf
- EFOP-3.4.1- 15-2015-00009 Fehérvári Anikó, Varga Aranka: Reziliencia és inklúzió az Arany János Programokban [file:///C:/Users/ocsic/Downloads/fehervari-aniko-varga-aranka-reziliencia-es-inkluzio-az-arany-janos-programokban-2018%20\(9\).pdf](file:///C:/Users/ocsic/Downloads/fehervari-aniko-varga-aranka-reziliencia-es-inkluzio-az-arany-janos-programokban-2018%20(9).pdf)
- Esélyteremtés a köznevelésben EFOP-3.1.7. Szakmai ajánlás a tanoda szolgáltatás működtetésére 5-6. p. <https://tef.gov.hu/wp-content/uploads/2022/03/Szakmai-ajanlas.pdf>
- Farkas Ágnes – Rácz Andrea – Szabolcsi Julianna: Gyermekvédelem és az iskola
- Fejes József Balázs: Mire jó a tanoda? In: Esély. 2014. 26. évf. 4. sz. 28. p. http://www.esely.org/kiadvanyok/2014_4/2004-4_1-2_fejes_mire_jo.pdf
- Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása EFOP-1.4-15-2016-00001 Szakmai ajánlás a Biztos Kezdet Szolgáltatás működtetésére <https://tef.gov.hu/wp-content/uploads/2022/01/Szakmai-ajanlas.pdf>

- Iskola után – iskola előtt, online pályaválasztási kiadvány a 2022-2023. tanévre 126-127. p. <https://www.kormanyhivatal.hu/download/f/28/38000/ISKOLA%20UTAN%20-%20ISKOLA%20ELOTT%202023-2024%20vegleges.pdf>
- Koscsóné Kolkopf Judit: Biztos Kezdet Gyerekház program. In: Gyermeknevelés. 2015. 3. évf. 2. szám. 15 p. https://epa.oszk.hu/02400/02411/00006/pdf/EPA02411_gyermekneveles_2015_2_161-175.pdf
- Kovács Anikó – Katona Nóra: „Híd a munka világába” a Dobbantóban. In: Új Pedagógiai Szemle. 2010. 60. évf. 10-12. sz. 15 p. https://folyoiratok.oh.gov.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2010_10-12_09.pdf
- Másodközlés, eredetileg megjelent: Baráth Szabolcs (2015): Integráció és tanoda. Tanítani Online, 2015. 05.11. http://tani-tani.info/integracio_es_tanoda
- Szepessy P., Szabó-Tóth K., Urbán A., Horváth Z., Kotics J., Graholy É. (szerk.): Tanodák kívülről – belülről. In: Szellem és tudomány. 2015. 6. évf. 1-2. sz. 14 p. https://marta.hu/koz/ISSN_2062-204X/6_evf_1-2_sz_2015/ISSN_2062-204X_6_evf_1-2_sz_2015_158-172.pdf
- TAMOP 5.1.1/09/1 A Biztos Kezdet Program és a Gyerekházak leírása <https://bit.ly/3HfGLhf>
- TÁMOP 3.3.5 Tanoda programok támogatása <https://www.palyazat.gov.hu/node/55000#>
- Új Széchenyi terv Tanoda program sztenderd file:///C:/Users/ocsic/Downloads/Tanoda_program_sztenderd.pdf
- 40/2018. (XII. 4.) EMMI rendelet a gyermekek esélynövelő szolgáltatásainak szakmai feladatairól és működésük feltételeiről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800040.EMM>
- 204/2020. (V. 14.) Korm. rendelet az Arany János Programok megvalósítását szolgáló támogatás és ösztöndíjtámogatás rendjéről és feltételeiről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000204.kor>
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700031.tv>

Interjúkérdések

Interjú Schäfferné Horváth Eszterrel a Vadrózsa Biztos Kezdet Gyerekház vezetőjével

- Kérnék egy rövid bemutatkozást a riportalanyomtól (Mióta tevékenykedik a pályán? Milyen munkakörökben dolgozott már?)
- Hol indokolt Gyerekházat létrehozni?
- Mik a program alapelvei? A program fő céljai? Feladata?
- Kik tartoznak a program célcsoportjába?
- Hány éves gyerekek mehetnek a Gyerekházba? A rendszeres résztvevők milyen korosztályba tartoznak?
- Hány beiratkozott gyerek van, hány család?
- A Gyerekházak munkarendje, személyi és tárgyi feltételei?
- Milyen különböző foglalkozásokat szerveznek? Hogy néz ki egy heti terv? Mindig terv szerint haladnak, vagy lehetőség szerint spontán is folyik foglalkozás? Mi alapján szervezik a Gyerekház foglalkozásait? (gyermekek fejlesztési szükségletei, óvoda elvárásai, szülők igénye)
- Milyen szolgáltatások vannak, amelyek külön gyerekekre és felnőttekre (főzőklub, munkavállalási tanácsadás) irányulnak?
- Milyenek a szülők nevelési ismeretei általánosságban? Szülőkkel való együttműködés célja?
- Az utóbbi években a gyermekek közül hány fő volt SNI tanuló, illetve valamilyen fogyatékkal rendelkező? (enyhe fokban értelmi fogyatékos, közép súlyos értelmi fogyatékos, mozgássérült, halmozottan sérült, magatartási zavaros?)
- Milyen hatással vannak a gyerekek komplex fejlődésére?
- Támogatók, pénzügyi keretek?
- Mi mindennel tudják segíteni, támogatni a családokat? Milyen eszközeik vannak?

Interjú Barna Bernadett-tel a Gilvánfai Nyitott Ház Tanoda tanodavezetőjével

- Hány főt látnak el? Milyen korosztály?
- Mi a tanoda szerepe és haszna?
- Mi a gyermekek célja azzal, hogy a tanodába járnak? Leginkább a szaktárgyi felkészítés miatt?
- A tanodában dolgozó szakemberek, mennyire követik az iskolai tananyagot?

- A távoktatás során növekedett a tanodák szerepe és fontossága? Hogyan valósult meg ez a gyakorlatban?
- Iskolával való viszony?
- Vannak olyan programok, amelyeken a nem tanodás gyerekek is részt vehetnek? Elsősorban a hátrányos helyzetű gyerekek járnak el?
- Megvalósul a tanodán kívüli integráció? pl. tábor, sportesemény, kirándulás
- Javultak a lemorzsolódási ráták és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók tanulmányi eredményei?
- Hogyan járul hozzá a hátrányos helyzetű gyerekek és a többségi társadalom közti szakadék lecsökkentéséhez? Milyen eszközökkel, programokkal teszi ezt?
- Milyen gyakran látogatják a tanulók a tanodát?
- Milyen tevékenységeket végeznek a tanodában?
- Hogyan viszonyulnak a tanulók a tanodához és az iskolához?

Interjú Béresné Tímár Andreával az Arany János Tehetséggondozó Programról

- Kérnék egy rövid bemutatkozást a riportalanyomtól (Mióta tevékenykedik a pályán? Milyen munkakörökben dolgozott már?)
- Hogyan vetődött fel a program indításának gondolata?
- Kik jelentkezhetnek/ jogosultak a programra/ra? Hogyan lehet jelentkezni?
- Mik a program kiemelt céljai és alapelvei?
- A program szempontjából ki tekinthető tehetségesnek, fejlesztésre alkalmasnak, érdemesnek?
- Milyen eszközökkel gondoskodik a program arról, hogy minél több szociálisan sérülékeny fiatal kerülhessen a program vonzáskörébe?
- Milyen társadalmi, szociokulturális környezetből érkeznek a részt vevő diákok? A települési hátrány mellett mennyire jellemző a tanulók hátrányos anyagi helyzete?
- Mit kínál az AJTP? (nyelvvizsga térítésmentes megszerzése, B kategóriás járművezetői engedély, ECDL számítógépes tanúsítvány...)
- Az előkészítő év mire szolgál?
- Hány beiratkozott diák van?
- A digitális tanításhoz vagy tanuláshoz általában a laptop használatát javasolják. Minden tanulónak biztosítottak laptopot? Hogyan élték meg a tanulók a távoktatásra való átalálást?

- Melyek voltak a legnagyobb kihívások, amelyekkel a tanulók és a tanárok az online tanításra/távoktatásra váltáskor szembesültek?
- Milyen a kapcsolat a szülővel? Hogyan tartják velük a kapcsolatot?
- Milyen eredményekről tudnak beszámolni az előző tanévből?
- Mit mutatnak a tapasztalatok? Mennyire figyelhető meg a lemorzsolódás? Milyen módszerekkel, foglalkozásokkal segítik a programban részt vevő diákokat a korai iskolaelhagyás elkerülésére?
- Milyen eséllyel tudnak továbbtanulni, vagy szakmában elhelyezkedni a programban részt vevő fiatalok?

Hipotézisek

Első hipotézis (H1)

Minél hátrányosabb helyzetű csoportról van szó, annál inkább felértékelődik a Biztos Kezdet Gyerekház hatása.

Második hipotézis (H2)

A diákok a tanodaprogram hatására pozitív irányba fejlődnek. A tanoda program tanulói kevésbé morzsolódnak le.

Harmadik hipotézis (H3)

A Dobbantó Programban a személyes tapasztalatszerzés elősegíti a hosszú távú beilleszkedést a munka világába.

Negyedik hipotézis (H4)

Azt feltételezem, hogy azok a hátrányos helyzetű tanulók, akik az Arany János Tehetséggon-
dozó Programban tanulnak, ők nagyobb eséllyel tanulnak tovább érettségit követően felsőokta-
tásban, mint azok a hátrányos helyzetű tanulók, akik nem vesznek részt a programban.

NYILATKOZAT

szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Orsós Tamara
A Hallgató Neptun kódja: B95JQX
A dolgozat címe: Az esélyteremtés új útjai
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens tanszék neve: Gyógypedagógiai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

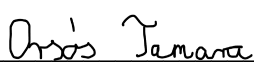
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023. 04. 27.

Hallgató aláírása

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Orsós Tamara (B95JQX) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem²

Kelt: 2023. 04. 27.

Belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

SZAKDOLGOZAT TARTALMI KIVONATA

Az esélyteremtés új útjai

Orsós Tamara

Gyógypedagógia szak, BA, nappali tagozat

Neveléstudományi Intézet

Belső témavezető: Demeter Gáborné PhD, adjunktus, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

A mélyszegénységben élők iránti érdeklődésem befolyásolta a szakdolgozat témájának megválasztását, és a tanulmányaim során megszerzett tudás inspirált. Dolgozatomban olyan programokat szeretnék bemutatni, amelyek kulcsszerepet játszanak a társadalmi esélyegyenlőség megvalósításában.

Az elméleti összefoglalóban bemutatom a Biztos Kezdet- és a Tanoda programot. A harmadik fejezetben a Dobbantó Programot ismertetem, végül az Arany János Tehetséggondozó Programot taglalom. A Biztos Kezdet Program a szegénység újratermelődésének ciklusának megtörését célozza azáltal, hogy a fejlődéshez a legkorábbi életkorban megfelelő környezetet biztosít. A tanoda fő célja a lemorzsolódás megelőzése, a középiskolások esetében a sikeres érettségi vizsgák, piacképes szakképesítés megszerzése, valamint a felsőoktatási intézményekben való továbbtanulás elősegítése. A Dobbantó Program a végzettség nélküli iskolaelhagyást próbálja megakadályozni. Az általános iskolát el nem végzőknek, de a 16. életévüket betöltött tanulóknak biztosítja az alapkompétencia fejlesztését, valamint szakmatanulást. Az Arany János Tehetséggondozó Programba az általános iskolák 8. osztályos tanulói jelentkezhetnek. Célja a tanulók sikeres középfokú iskolai előrehaladásának komplex támogatása.

Szakdolgozatomban négy hipotézist szeretnék megvizsgálni. Első hipotézisem, hogy minél hátrányosabb helyzetű gyerekekről és családjáról van szó, annál inkább felértékelődik a Biztos Kezdet Gyerekház hatása. Második hipotézisem szerint a diákok a tanodaprogram hatására pozitív irányba fejlődnek és kevésbé morzsolódnak le. Harmadik hipotézisem feltételezi, hogy a Dobbantó Programban a személyes tapasztalatszerzés elősegíti a hosszú távú beilleszkedést a munka világába. Végül a negyedik hipotézisem szerint, azok a hátrányos helyzetű tanulók, akik az Arany János Tehetséggondozó Programban tanulnak, ők nagyobb eséllyel tanulnak tovább érettségit követően felsőoktatásban, mint azok a hátrányos helyzetű tanulók, akik nem vesznek részt a programban. Mind a négy hipotézisem igazolást nyert az interjúk és a szakirodalmi feldolgozás folyamán, amelyeket gyakorlati tapasztalatokkal is alátámasztok a szakdolgozatomban.